INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

INFLATSIYA VA INFLATSIYA QARSHI SIYOSAT

Iskandarov Bekzod Abdijalilovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Iqtisodiyot nazariyasi kafedrasi katta o'qituvchisi
Qurbondurdiyev Jo'shqinbek Odilbek o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya

Maqolada inflyatsiya tushunchasining iqtisodiy mohiyati, uning turlari va yuzaga kelish sabablari tahlil qilingan. Shuningdek, inflyatsiyani hisoblash usullari, "70-miqdor qoidasi", Fillips egri chizig'i orqali ishsizlik bilan bog'liqlik masalalari yoritilgan. Maqolada jahon tajribasidagi aksilinflyatsiya siyosati va O'zbekistondagi narxlar barqarorligini ta'minlash jarayonlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Inflyatsiya, aksilinflyatsiya siyosati, iste'mol narxlari indeksi, talab inflyatsiyasi, taklif inflyatsiyasi, Fillips egri chizig'i, monetar siyosat.

Abstract

The article analyzes the economic essence of inflation, its types, and causes. It examines inflation measurement methods, the "rule of 70," and the inverse relationship between unemployment and inflation via the Phillips curve. The paper explores global anti-inflationary policies and the mechanisms for ensuring price stability in Uzbekistan.

Keywords: Inflation, anti-inflation policy, Consumer Price Index (CPI), demand-pull inflation, cost-push inflation, Phillips curve, monetary policy.

Аннотация

В статье анализируется экономическая сущность инфляции, её виды и причины возникновения. Рассматриваются методы измерения инфляции, «правило 70», а также взаимосвязь между безработицей и инфляцией через кривую Филлипса. В работе исследуются мировой опыт антиинфляционной политики и процессы обеспечения стабильности цен в Узбекистане.

Ключевые слова: Инфляция, антиинфляционная политика, индекс потребительских цен, инфляция спроса, инфляция издержек, кривая Филлипса, монетарная политика.

Kirish

Mavzuning dolzarabligi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash har qanday davlatning strategik vazifalaridan biri hisoblanadi. Inflyatsiya jarayonlari nafaqat pulning qadrsizlanishiga, balki aholining real daromadlari pasayishiga, investitsiya muhitining yomonlashishiga va ijtimoiy tengsizlikning ortishiga olib keladi. Dunyo iqtisodiyotida yuz berayotgan globallashuv va geosiyosiy o'zgarishlar sharoitida narxlar barqarorligini saqlash va samarali aksilinflyatsiya siyosatini yuritish masalasi har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Inflyatsiya hodisasi asrlar davomida iqtisodchi olimlar e'tiborida bo'lib kelgan. Xususan, J.M. Keyns talab omillari orqali, monetaristlar (M. Fridman) esa pul massasini boshqarish orqali inflyatsiyani jilovlash nazariyalarini ilgari surganlar. O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish sharoitida narxlarni shakllantirish va inflyatsion targetlash masalalari mahalliy olimlar va mutaxassislar tomonidan ham keng tadqiq qilinmoqda.

Maqolaning maqsadi va vazifalari. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi inflyatsiyaning nazariy-uslubiy asoslarini o'rganish, uning turlari va yuzaga kelish mexanizmlarini tahlil qilish hamda inflyatsiyaga qarshi kurashishning xalqaro tajribada sinovdan o'tgan samarali usullarini ko'rib chiqishdan iborat. Shuningdek, maqolada O'zbekiston Respublikasida inflyatsiyani jilovlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar va erishilgan natijalar tahlil etiladi.

Tadqiqot ob'ekti. Milliy iqtisodiyotdagi pul muomalasi jarayonlari va umumiy narxlar darajasining o'zgarish dinamikasi tadqiqotning ob'ekti sifatida belgilangan.

Inflyatsiya — bu iqtisodiyotda umumiy narxlar darajasining muttasil ko'tarilishi va natijada pulning xarid qobiliyatining pasayishi jarayonidir. Tarixan ushbu atama ilk bor XIX asrning ikkinchi yarmida Shimoliy Amerikada muomaladagi pul massasining tovar taklifidan oshib ketishini ifodalash uchun qo'llanilgan. Iqtisodiyotda narxlarning davlat tomonidan ma'muriy usullar bilan jilovlanishi natijasida yashirin inflyatsiya shakllanadi. Bunday sharoitda bozorning o'z-o'zini muvozanatlash mexanizmi izdan chiqadi. Narxlarning sun'iy ravishda "muzlatib" qo'yilishi yuqori xarajatli tarmoqlarga investitsiya kiritish jozibadorligini pasaytiradi, natijada kapital ushbu sohalardan chiqib keta boshlaydi. Buning bevosita oqibati o'laroq, bozorda tovarlar tanqisligi (defitsit) yuzaga keladi. Bozor iqtisodiyoti qonuniyatlariga ko'ra, bunday sun'iy taqchillik baribir narxlarning bosqichma-bosqich ko'tarilishiga bo'lgan bosimni oshiradi.

Aksincha, ochiq inflyatsiya sharoitida iqtisodiy jarayonlar bozor qonuniyatlari asosida kechadi. Ochiq inflyatsiyaning talab, xarajatlar va tarkibiy (tuzilmaviy) kabi shakllari mavjud bo'lib, ular bozor kon'yunkturasining o'zgarishi natijasida yuzaga keladi. Muvozanatlashgan inflyatsiya sharoitida narxlar nisbati (pariteti) keskin o'zgarmaydi, bu esa ishlab chiqaruvchi firmalarga xarajatlar oshishiga mos ravishda narxlarni tartibga solish va foyda bilan ishlash imkoniyatini beradi.

Zamonaviy makroiqtisodiyotda inflyatsiyaga ikki xil yondashuv mavjud: Keynschilar yondashuvi: Inflyatsiyani yalpi talabning haddan tashqari ortishi bilan bog'laydi. Neoklassik yondashuv: Inflyatsiyaning asosiy sababini ishlab chiqarish xarajatlarining o'sishi (taklif cheklanganligi) deb hisoblaydi. Inflyatsiya darajasi asosan Iste'mol narxlari indeksi (INI) va YaMM deflyatori orqali o'lchanadi. Shuningdek, narxlarning ikki barobar oshish muddatini aniqlashda "70-miqdor qoidasi" (70 sonini yillik inflyatsiya sur'atiga bo'lish) keng qo'llaniladi.

Iqtisodiy adabiyotlarda inflyatsiya kelib chiqishiga ko'ra ikki guruhga bo'linadi: Talab inflyatsiyasi: Iqtisodiyotda to'liq bandlik sharoitida talabning taklifga nisbatan keskin o'sishi. Bu vaziyatni "ko'p pulning kam miqdordagi tovar ortidan quvishi" deb ta'riflash mumkin. Taklif (xarajatlar) inflyatsiyasi: Ishlab chiqarish resurslari (xomashyo, yoqilg'i, ish haqi) narxining oshishi natijasida mahsulot tannarxining ko'tarilishi. Shuningdek, inflyatsiyaning eng og'ir

shakli giperinflyatsiya bo‘lib, u bozor mexanizmlarining butunlay izdan chiqishiga va pulning o‘z funksiyalarini bajara olmay qolishiga olib keladi.

Qisqa muddatli davrda inflyatsiya va ishsizlik darajasi o‘rtasida teskari bog‘liqlik mavjud. A.V. Fillips tomonidan aniqlangan ushbu qonuniyatga ko‘ra, ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan choralar ko‘pincha narxlarning ko‘tarilishiga (inflyatsiyaga) sabab bo‘ladi. Davlat iqtisodiy siyosat yuritishda ushbu ikki ko‘rsatkich o‘rtasida maqbul muvozanatni topishi lozim.

Inflyatsiya global xarakterga ega bo‘lib, u turli davrlarda rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 1980-yillarda inflyatsiya sur’atlari AQShda 10,8%, Buyuk Britaniyada 16,3% va Fransiyada 13,3% ni tashkil etgan bo‘lsa, 1990-yillarga kelib izchil yuritilgan makroiqtisodiy siyosat natijasida ushbu ko‘rsatkichlar sezilarli darajada (masalan, Yaponiyada 2,4% gacha) pasaygan.

Inflyatsiya shiddati bevosita narxlar indeksi orqali baholanadi. O‘zbekiston amaliyotida ushbu ko‘rsatkichni hisoblashda 300 ga yaqin turdagi asosiy iste’mol tovarlari va xizmatlarining narxlari o‘zgarishi monitoring qilib boriladi.

Inflyatsiyani jilovlash uchun hukumatlar turli strategiyalardan foydalanadi: Keynscha usul: Yalpi talabni byudjet xarajatlari va investitsiyalar orqali boshqarish.

Monetar (shok terapiyasi) usuli: Pul massasining o'sishini keskin cheklash (odatda yuqori inflyatsiya sharoitida qo'llaniladi). Graduallash (asta-sekinlik) usuli: Inflyatsiyani keskin iqtisodiy pasayishlarsiz, bosqichma-bosqich pasaytirib borish. O‘zbekiston tajribasi: Mamlakatimizda 1994-yildan boshlab inflyatsiyani xalqaro standartlar asosida hisoblash tizimi yo‘lga qo‘yilgan. So‘nggi yillarda Markaziy bank tomonidan inflyatsion targetlash rejimiga o‘tilmoqda. Ma’lumotlarga ko‘ra, 2019-yilda inflyatsiya 15,2% bo‘lgan bo‘lsa, 2020-yilda 11,1% gacha pasaygan. Strategik maqsad — inflyatsiyani 5 foizlik doimiy ko‘rsatkichga (targetga) tushirishdir.

Xulosa

Inflyatsiya murakkab makroiqtisodiy hodisa bo‘lib, uning tabiatini o‘rganish va jilovlash har qanday milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, inflyatsiya nafaqat pul muomalasining buzilishi, balki iqtisodiyotdagi tarkibiy nomutanosibliklar, ishlab chiqarish xarajatlarining o‘sishi va aholi kutilmalarining yig‘indisidir.

Inflyatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari, xususan, aholi real daromadlarining pasayishi va investitsiya jozibadorligining kamayishi davlatdan faol aksilinflyatsiya siyosatini yuritishni talab etadi. Fillips egri chizig‘i tahlili inflyatsiya va ishsizlik o‘rtasidagi nozik muvozanatni ko‘rsatsa, xalqaro tajriba inflyatsiyani jilovlashda ham monetar (pul-kredit), ham tarkibiy (ishlab chiqarishni rag‘batlantirish) choralarning uyg‘unligi eng yuqori samaradorlik berishini isbotlamoqda.

O‘zbekiston sharoitida narxlar barqarorligini ta’minlash borasidagi islohotlar, xususan, inflyatsion targetlash rejimiga o‘tilishi makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Kelgusida inflyatsiyani jilovlash faqatgina pul massasini cheklash bilan emas, balki ichki bozorda raqobatni rivojlantirish, ishlab chiqarish xarajatlarini pasaytirish va bozor

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index:* *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

mexanizmlari erkinligini ta’minlash orqali amalga oshirilishi lozim. Zero, barqaror narxlar darajasi uzoq muddatli iqtisodiy o‘sish va xalq farovonligining eng muhim poydevoridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. "O‘zbekiston Respublikasining Markaziy banki to‘g‘risida"gi (yangi tahriri), 2019-yil 11-noyabr, O‘RQ-582-son.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi". – Toshkent: "O‘zbekiston", 2022.
3. Abulqosimov H.P. "Iqtisodiy xavfsizlik". O‘quv qo‘llanma. – T.: "Akademiya", 2012.
4. Bekmurodov A.Sh. va boshqalar. "Makroiqtisodiyot: O‘quv qo‘llanma". – T.: "Iqtisodiyot", 2019.
5. Shodmonov Sh.Sh., Alimov R.H., Jo‘rayev T.T. "Iqtisodiyot nazariyasi". Darslik. – T.: "Moliya", 2020.